

Vítka ze Švábenic (s. 120, 121). Z hlediska logiky pak pokulhává formulace na s. 134 – „*šlechtic nevlastnil zcelený majetek. Opak byl pravdou*“ – tedy vlastnil? Nadměrný prostor (s. 140–141) byl také opakovaně věnován pověsti o Hojerovi (česky Ojíři) a terminologicky nešťastné je připsání „12 sídel“ Zdeňkovi Konickému ze Švábenic (s. 216). Z výčtu plyne, že jde o osady, vsi, tedy sídliště. Stejně tak se mezi militariemi z Nového hradu (s. 214) vedle děl a střelného prachu patrně lépe vyjímají kule či koule než novověké kulky. Nu a ke správnému vyloučení Milíče z Citova z rodu rozletité střely šlo poznamenat, že oblíbené švábenické jméno mohl obdržet od matky z tohoto rodu.

Pro recenzenta coby též autora je vždy zadosťucháním nález chybiček (např. na s. 188, 193, 249, 343, 380). Formulace „po Písečné“ (s. 267) může být překlepem, ale i produktem nesprávného skloňování (nominativ Písečné). Snaha po kvalitě textu a vzorném provedení příloh (např. mapek a rodokmenů) ale viditelně vítězí. Pozoruhodné jsou i erbovní galerie (dobová vyobrazení, funerální památky či pečeti), četné fotografie a historická vyobrazení, archivní písemnosti, mapky a plánky některých švábenických osad, ale též půdorysy a kresebné rekonstrukce vybraných sídel.

Kniha o pánech a rytířích ze Švábenic nepochybně kvalitou naplňuje vysoké nároky příslušné ediční série. Faktograficky se dá pokládat za úplnou, některé připomínky lze zdůvodnit ryze historickou orientací autora, jiné však mohou mít kořeny jen v odlišném názoru recenzenta. Čtenáři, jenž hledá hluboké poučení o obou rodech a prostředích, v nichž jejich příslušníci prožívali své životy, se ho však v plné míře dostane.

MIROSLAV PLAČEK

Jiří JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2009

567 s., ISBN 978-80-87316-02-3

Po pětidílné *Kronice česko-bavorské hranice* (2001–2005) a rozsáhlé monografii *Páni ze Švamberka* (2006) pokračuje Jiří Jánský v detailním zpracování dějin západočeského regionu pojednáním o osudech rodu Gutštejnů. Jak název knihy napovídá, věnuje autor svoji pozornost

nejen hlavní větvi širokého rozrodu s erbem trojího paroží, ale i liniím dalším, které odvozují svůj původ od blahoslaveného Hroznaty. Podobně jako u předešlých publikací charakterizuje Jánského dílo účtyhodná pramenná základna, doplněná o znalost regionální literatury německé provenience, v českém prostředí mnohdy zcela neznámé. Autorovy minuciózní práci je třeba ocenit o to více, že Jánský nepůsobí jako profesionální historik, nýbrž coby středoškolský učitel.

Kvitovat lze již vstupní kapitolu, ve které se autor zabývá heraldickými památkami. Oproti úzu zavedenému v ediční řadě NLN *Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska*, kde je vždy připojován pouze sfragistický exkurz, přináší Jánský veškeré typy artefaktů s vyobrazením rodového erbu (vedle pečeti náhrobníky, kamenné reliéfy, erbovníky, rodové vývody, zvony, kachle, dřevorezby či jiné unikátní památky, jako např. hraniční kámen nebo pohřební erb). Výsledný obraz je tak podstatně plastičtější, škoda jen, že pouze menší část artefaktů doprovází obrazové ztvárnění.

Ačkoli se při výkladu o počátcích Hroznatovců a jejich blahoslaveném prapředku mohl autor opřít o spolehlivé recentní práce (především studie Petra Kubína a Josefa Žemličky), Jánský i zde jde důsledně metodou ad fontes. Do zdánlivě vytěženého tématu přináší další doplňky, přičemž asi nejvýznamnějším je hypotéza o Hroznatově přibuzenském svazku s ministeriály z Kinsbergu (Kynšperku). Po nezbytném prologu k nejstarším osudům hroznatovského rozrodu již následují dějiny vlastního rodu Gutštejnů, jež naplňují převážnou část publikace. Autor podává hutný faktografický výklad dění, přičemž těžiště přirozeně spočívá v pohusitském období, kdy se rod zařadil mezi šlechtickou elitu. Spletité dění na česko-bavorském pomezí ukazuje, že ačkoli se konfesionální i národnostní argumenty neustále vynořují při legitimizaci nejrůznějších diplomatických či válečných akcí, v reálné politice nacionální či věroučná dělitka prakticky neexistovala. Velmi názorně je ukázán i pragmatický vztah české zemské obce k těm krokům Gutštejnů, které se pohybovaly na hraně či za hranou zákona; v zahraničí, kde příslušníci rodu zaměřili své majetkové nároky zejména na území s určitou lenní závislostí k České koruně, představitelé zemské obce jejich počínání vítali s nadějí na znovupři-

pojení lén, stejný typ počínání Gutštejnů uvnitř hranic se naopak snažili stíhat.

Díky účtyhodné heuristice se autorovi podařilo přinést celou řadu méně známých či zcela neznámých detailů, např. list umožňující rekonstrukci gutštejnské klientely (s. 55) či doklady o řezenských Židech ve službách českých šlechticů (s. 158). Díky zohlednění typologicky a geograficky široké pramenné základny ale Jánský především mohl nastínit působení příslušníků gutštejnského rodu z mnoha úhlů, což výsledný obraz leckdy pozměnilo. Pokud jsme význam osobnosti Buriana I. († 1462) a Buriana II. († 1489) tušili ze starší studie Miloslava Ransdorfa, nového ocenění se dostává zejména Kryštofovi I. († 1516) a Jindřichovi I. († 1530). Důkladná excerptce německých pramenů ukazuje, jak důležitou roli hráli v rámci říšské politiky a na dvorech říšských knížat. Nesmírně zajímavý je i popis cesty Jiříka Všerubského z Gutštejna († 1509) do Jeruzaléma či vyvážený pohled na činnost nejvyššího mincmistra Albrechta z Gutštejna († 1550), jehož negativní obraz v historickém povědomí ustavily *Paměti* Mikuláše Dačického.

Jánský pečlivě sleduje i sociální zařazení gutštejnského rodu. Na pravou míru tak uvádí tvrzení o hraběcím stavu Buriana I., který nejenže tento titul neužíval, ale nebyl jím označen ani jeho náhrobek, jak se v literatuře povětšinou uvádí (byť není vyloučeno, že Burian povýšení nominálně dosáhl, to nicméně víme až z pozdního pramene). Kritickou poznámku lze ale vznést k rozboru významu panských rodů z jejich soupisu k roku 1500, z něhož má plynout, že Gutštejnové „*prohospodařili rodový kapitál*“ (s. 199). Tento soupis nelze brát za bernou minci (a zvláště ne edici Palackého, jenž rody seřadil podle rozrodů), neboť se do něj promítá jak aktuální držba nejvyšších úřadů, tak i doba uplynulá od přijetí do panského stavu. Pozici v rámci šlechtické hierarchie tak lze z tohoto dokumentu odvozovat jen s velkou opatrností.

Poněkud násilně, a to zejména pro období raného novověku, vyznívá snaha autora chápat Hroznatovce jako určitý klan a hledat společnou politiku. Jak stavovská opozice 1547, tak povstání 1618–1620 ukazují, že podobné vazby neexistovaly. Vědomí stejného původu se naopak stalo roznětkou sporu, neboť jak Vrtbové, tak Gutštejnové usilovali o přisvojení hroznatovské tradice, spojené se symbolickým kapitálem. Oba rody ho nanejvýš potřebovaly; zatímco Vrtbové se skrze minulost snažili

legitimizovat svůj obrovský sociální vzestup, Gutštejnům zbyla po porážce stavovského povstání 1620 právě jen vzpomínka na slavnou minulost. V následujících desetiletích se ovšem dokázali opět v císařských službách vyvíhnout, ať již skrze Jindřicha Bedřicha († 1703), zastávajícího důležité posty v zemské správě, anebo Václava Hroznatu († 1716), významného generála Evžena Savojského. Je obdivuhodné, jak Jánský, ač medievista, sleduje i tyto pozdní kapitoly gutštejnských dějin na základě široce pojaté pramenné báze.

Důkladné vypsání dějin gutštejnského rodu navazuje – v nejlepší slova smyslu – na již vyhaslou tradici, kdy regionální dějiny zpracovávali především středoškolská učitelé. Jánský dokázal shromáždit obdivuhodné množství materiálu a zejména rešerše v říšských pramenech a německé regionální literatuře přinesly řadu cenných zjištění. O to více můžeme litovat jen výběrového poznámkového aparátu a zároveň absence rejstříku, pochvalu je třeba naopak složit pečlivě sestaveným genealogiím.

ROBERT NOVOTNÝ

Europäische Städte im Mittelalter, hg. von Ferdinand OPLL – Christoph SONNLECHNER, Studienverlag, Innsbruck – Wien – Bozen 2010 (= *Forschungen und Beiträge zur Wiener Stadtgeschichte*, Bd. 52)

407 s., ISBN 978-3-7065-4856-4

Anotovaný sborník, vzešlý ze stejnojmenného mezinárodního symposia, se pokusil nejen o reflexi dosavadního výzkumu středověkých měst, ale i o srovnávací perspektivu městských dějin v širším evropském kontextu. Kniha je rozdělena do pěti základních tematických bloků, které odrážejí průběh samotné konference a nahlížejí danou problematiku z různých pohledů: *Středověké město a jeho výzkum*, *K počátkům středověkých měst*, *Sociální struktura a topografie*, *Středověké město jako jeviště měšťanské a panovnické reprezentace*, *Město a jeho okolí*.

V rámci prvního tematického bloku Franz Irsigler nastínil na základě vybraných starších prací nejenom postupný vývoj názorů na vymezení pojmu města a stanovení jeho definice, ale přichází také s vlastní definicí. Jedním dechem však dodává, že diskuse ohledně termínu